

Filip GRGIĆ, *Samuraji Katoličke crkve. Zaboravljena priča. Kako je feudalni Japan umalo postao katolički u 16. stoljeću!*, Despot Infinitus, Zagreb, 2022., 143 str.

U izdanju Despot Infinitusa, 2022. izašla je knjiga Filipa Grgića *Samuraji Katoličke Crkve. Zaboravljena priča. Kako je feudalni Japan umalo postao katolički u 16. stoljeću!* Ideja knjige je povezati gotovo nespojivo – Katoličku Crkvu i Japan. Kao što autor navodi u uvodu svojega djela, »pregled najpoznatijeg dijela japanske povijesti, razdoblja Sengoku Jidai (vremena zaraćenih država, tj. gotovo sto pedeset godina građanskog rata koji je harao Japanom) pokazuje da je nekoliko stotina tisuća japanskih samuraja, ronina, moćnih feudalaca (daimya), generala, seljaka, ribara i ostalih pripadnika toga naroda, inspirirano propovijedima isusovaca, tijekom druge polovice šesnaestog stoljeća prihvatilo katoličanstvo. Isusovci su generalima i ratnicima postajali prijatelji i savjetnici. Crkva se poput požara širila Japanom, a u jednom se razdoblju činilo da će misionari uspjeti pokrstiti čitavo otočje. Japanci su čak organizirali i financirali dva ambadorska projekta te su došli do pape u Rimu. Tako je bilo sve dok Crkva nije postala problem novouspostavljenom obliku vladavine Tokugawa šogunatu, koji ju je smatrao remetilačkim elementom japanskoga društva, počevši ga eliminirati jednim od najbrutalnijih progona u povijesti Crkve« (8). Knjiga zapravo i nije velikoga opsega – ima 143 stranice, od čega, uz nekoliko praznih, 22 stranice otpadaju na dodatke »Dodatak 1. Popis važnijih katoličkih ličnosti tijekom Sengoku-Jidai razdoblja« (121–138), gdje su popisani kršćanski daimyi, generali i samuraji, istaknuti europski misionari i svećenici u Japanskoj katoličkoj misiji, istaknuti japanski svećenici i monasi, istaknuti laici te skupna mučeništva; »Dodatak 2: Zakletva otpadništva, 1645.« (138–139); »Dodatak 3: Vođe Isusovačke misije u Japanu (1549. – 1643.)« (139–140).

U prvom poglavlju »Prvi kontakt kršćanstva s Japanom« (11–17) knjige govori se o počecima protestantizma, protureformaciji kao i pojavi isusovaca. Osim toga, ima i ponekih biografskih crtica Ignacija Loyole, osnivača isusovačkoga reda, kao i Franje Ksaverskog, odnosno isusovca koji je započeo katoličku misiju u Japanu, o čemu također ima ponešto riječi. To kratko poglavlje, dakle, daje isto takav kratak povijesni pregled onoga što je prethodilo isusovačkoj misiji u Japanu sve do, u konačnici, trenutka »prvog susreta« misionara s Japanom.

Poglavlje »Družba Isusova u Japanu« (19–36) nastoji predočiti kako je to pokršćavanje Japana izgledalo u praksi. Velika barijera u pokršćavanju definitivno je bio japanski jezik koji nije bio nimalo sličan ničemu s čime su se misionari ranije susretali (19). Prenosi se i poduže pismo koje je Franjo Ksaverski napisao svojim nadređenima 1552. godine, prije odlaska u Kinu (21–26). Dio poglavlja posvećen je i financiranju ondašnje katoličke misije u Japanu (35–36). Osim Franje Ksaverskog, važna isusovačka osoba za određivanje prioriteta i smjera katoličke misije za Daleki istok, uključujući i Japan, bio je pater Alessandro Valignano, o kojem također ima ponešto riječi. Prenosi se i njegov opsežan opis Japana, odnosno japanskog naroda (31–34).

Iduće poglavlje, »Vjera i politika« (37–54), nakon čega slijede slikovni prilozi koji daju »draž« samoj knjizi i upotpunjuju čitateljevu vizualizaciju Japana i ondašnjeg pokršćavanja), nakon »prvih susreta« i početnog pokršćavanja Japana u praksi, stavlja naglasak

na razdoblje u kojem Crkva i katolička vjera postaju značajnim čimbenikom japanskoga društva, i na to kako je u takvim okolnostima Katolička Crkva utjecala i na ondašnju politiku Japana. Katolička Crkva se sporno, ali osjetno počela širiti po ratom razorenom Japanu 16. st., i mnogi japanski gospodari, ratnici i obični seljaci počeli su osjećati njezin utjecaj, a krajem spomenutog stoljeća gotovo da nije bilo dijela Japana gdje se nije mogla naći Crkva koja je postala regionalni fenomen. Crkva nigdje nije bila toliko društveno utjecajna, brojna i fizički prisutna kao na otoku Kyushu, što se može zahvaliti trojici zaštitnika – daimyo Omura Sumitada, Otomo Sorin i Arima Harunobu, koji su se, usprkos nepovjerenju prema novoj religiji u početku, ipak pristali krstiti pod utjecajem isusovaca, i naredili svojim podanicima da učine isto (37). Poglavlje detaljno opisuje njihovo preobraćenje na kršćanstvo i način na koji su spomenuta trojica štitila novu vjeru.

Poglavlje »Ujedinjenje Japana« (67–96) stavlja naglasak na tri daimya koja su preuzela ulogu ujedinjenja Japana (*tri velika ujedinitelja*): Oda Nobunaga, Toyotomi Hideyoshi i Tokugawa Ieyasu (poznata uzrečica – Nobunaga je zamijesio tijesto, Hideyoshi je napravio kolač, a Ieyasu ga je pojeo, usp. 67). Donosi se sažet povijesni pregled politike koju su provodili te kakvog je to utjecaja imalo na Katoličku Crkvu. Sva trojica su u početku bili pozitivni prema novoj religiji, no kasnije je odlučuju progoniti i zabraniti (95). Iz poglavlja svakako valja izdvojiti nagli Hideyoshijev zaokret u odnosu spram Katoličke Crkve, kada je, iz dotad inače prijateljskog odnosa prema Katoličkoj Crkvi, nakon razgovora s paterom Gasparom Coelhom uz kvalitetno vino, uoči kojeg je razmijenio darove i isusovcima darovao nekoliko plotova zemlje, »pripit« Hideyoshi dan nakon donio dekret o izgonu isusovaca iz Japana. I sami isusovci bili su zatečeni takvom naglom promjenom odnosa i nisu znali je li posrijedi bila dugo planirana odluka ili, prema riječima autora knjige, »bijesna tirada pijanog megalomana«, a mnogi povjesničari se i do dandanas pitaju o uzroku toga naglog zaokreta (76–79).

Knjiga sadržajno završava jednim »crnim« poglavljem naslovljenim »Progoni i zatvaranje zemlje« (97–115), petim po redu. Kao što je vidljivo iz njegova naslova, obrađuje temu japanskoga progona katolika. To poglavlje obznanjuje da je metodološki teško utvrditi koliko je uopće bilo katolika u Japanu prije zabrane kršćanstva 1614. godine jer su vlasti zapalile dokumente, ali usprkos tomu pokušava se donekle utvrditi broj vjernika (97–98). Arima Naozumi, sin i nasljednik Arime Harunobua, pobožnog katolika i posljednjeg značajnijeg kršćanskog daimya, apostazirao je da bi zadržao Ieyasov blagoslov, no brzo je bio ucijenjen da mora konkretnim potezima pokazati prijezir prema kršćanstvu, pa je tako uputio poziv osmorici svojih glavnih samuraja na odricanje od vjere koji neki nisu ispoštovali, što se obilno opisuje (98–99). Od ostalih stavki valja izdvojiti i zanimljivost da su vlastodršci na početku dopuštali masovna okupljanja na javnim smaknućima sljedbenika katoličke vjere, očito želeći poslati poruku o sudbini onih koji nastave prakticirati kršćanstvo, no tim činom zapravo je postignut kontraefekt (101). U tom poglavlju detaljno se opisuju i metoda kažnjavanja katolika, a poglavlje sadržajno kronološki ide do vremena kada je Japan odlučio zatvoriti zemlju za strance 1636. godine (109). Na kraju knjige nalazi se Zaključak (117–119), u kojem je autor

još jednom podvukao najbitnije crtice iz knjige, Dodaci (121–140), Literatura (141), te Bilješka o autoru (143).

Knjiga, iako povijesne tematike, zapravo naginje široj čitateljskoj publici. Knjiga je rezime pročitana iz sekundarne literature, a u popisu literature navedeno je svega devet bibliografskih jedinica. No, kako je autor i sam natuknuo, na hrvatskom jeziku o toj temi nije napisano gotovo ništa vrijedno spomena, a ni u literaturi na engleskom jeziku, kojom se autor obilato koristio, situacija nije ništa bolja (9). Literatura na japanskom o razmatranoj problematici postoji, no tu se javlja veliki problem jezične barijere. U Uvodu knjige autor je naveo sljedeće: »Budući da je istraživanje ipak dalo, iako skroman, rezultat, vjerujem da sam uspio sastaviti ovaj rukopis koliko-toliko kronološki i čitko. Uspješnost toga pokušaja prepuštam prosudbi čitatelja« (9). I knjiga zaista jest jednostavna, pregledna i tečna za čitanje, što je za svaku pohvalu, a usto je i bogat izvor opće kulture. Iako će netko možda reći da u povijesnoj znanosti treba izbjegavati široke pretpostavke, poput spomenute iz naslova na koricama o tome da je feudalni Japan umalo postao katolički u 16. stoljeću, jer vjerojatno je tu još čitav niz elemenata i alternativnih tumačenja koje bi trebalo prihvatiti, takva razmišljanja ili teze mogu zaintrigirati običnog čitatelja da zaviri unutar korica knjige, a usto i bolje popularizirati razmatranu tematiku. Ova knjiga, uzevši u obzir njezin opseg i slijedom svega prethodno navedenoga, predstavlja pregled jedne epizode japanske povijesti. Iako u znanstvenom smislu ne donosi ništa nova, itekako je u hrvatskoj historiografiji aktualizirala razdoblje inače nepoznate japanske povijesti. Slijedom svega iznesenoga, zbog njezine tečnosti, jednostavnosti, preglednosti i tematske zaokruženosti, ovu knjigu preporučio bih svakome tko se imalo zanima za samuraje, povijest Crkve, Japan, pa i da nije nužno povjesničar po struci.

Lucian Borić